

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

М. Є. Шкурат, к. е. н., доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса, m_shkurat@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0003-3263-2507,

А. О. Візнюк, Донецький національний університет імені Василя Стуса, vizniuk.a@donnu.edu.ua, orcid.org/0000-0002-2880-1358

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: діалектичний метод наукового пізнання – для визначення міграційних процесів у глобальних системних трансформаціях; метод системного аналізу – для визначення наслідків міграції українських громадян; порівняння і групування – для оцінювання рівня міграційних потоків; графічний метод – для наочного представлення обсягів міграції у глобальному та національному масштабах.

Результати. Визначені у даній роботі міграційні процеси свідчать, що значний відплив мігрантів з України може привести до проблем в українському суспільстві та економіці. Для подолання негативного впливу на економіку країни важливим є забезпечення робочими місцями та створення можливостей гідної зайнятості як для тих, хто залишився в країні, так і для тих, хто бажає все ж таки повернутися на батьківщину. У період воєнних дій і в часи повоєнного відновлення заходи державної політики у сфері збереження й використання людського капіталу мають бути максимально ефективними. Важливим для залучення робочої сили в поле зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення залишається забезпечення мобільності робочої сили, що визначає рівень адаптивності до змін умов прикладання праці та сприяє задоволенню потреб підприємств у робочій силі.

Новизна. Проведено аналіз сучасного стану глобальних міграційних потоків, продемонстровано напрями участі України в міжнародних міграційних потоках, визначено обсяги міграції українців за кордон через воєнні дії та показано наслідки міграції українців.

Практична значущість полягає у можливості використання результатів дослідження міграційних процесів та їхніх наслідків для України при формулюванні основних принципів і напрямів оновленої політики зайнятості повоєнної економіки.

Ключові слова: міграція, міграційні потоки, вимушені мігранти, воєнний стан, ринок праці.

Постановка проблеми. Безпрецедентний темп змін останніх років у геополітичній, екологічній та технологічній сферах змусив деяких аналітиків і економістів використовувати такі фрази, як «епоха прискорень» [1], «четверта промислова революція» [2] та «епоха змін». Зовсім недавно пандемія COVID-19 посилила відчуття невизначеності, викликане значущими змінами, а також фізично стримував більшу частину населення світу на тривалий період часу. Пандемія дала можливість поміркувати про майбутнє глобального світу. Подібно до інших міжнародних явищ, на міграцію історично впливають геополітичні події, такі як дві сві-

тові війни, холодна війна та значні терористичні атаки (наприклад 11 вересня), які можуть ознаменувати «поворотні моменти» у управлінні міграцією, а також у ширшому дискурсі та настроях [3].

Пандемія COVID-19 є значною геополітичною подією, що виникла в результаті глобальної надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, і, хоча вона ще не закінчилася, вона вже мала глибокий вплив на міграцію та мобільність у всьому світі. Замість того, щоб дивитися лише на існуючу ситуацію, ми повинні розуміти зміни з точки зору довгострокових міграційних моделей і процесів. Значення та наслідки COVID-19 можуть бути

достатньо зрозумілі та сформульовані лише тоді, коли контекстуалізовані та вкорінені в сучасних знаннях про міграцію.

Також важливо помістити міграцію та мобільність у глобальні системні трансформаційні процеси. Ключові технологічні, геополітичні та екологічні перетворення є особливо актуальними і допомагають нам краще зрозуміти стратегічні проблеми, які формують напрями міграції та впливають на державну міграційну політику.

У 2022 році стан міжнародної міграції формується також під впливом процесів в Україні, які є визначальними не лише в національному форматі, але й також на глобальному рівні. Обсяги біженців з України, їх рівень освіти, навичок та кваліфікація може стати непередбаченим важелем у трансформації трудових ресурсів та забезпечення у країнах Європи та Північної Америки (основні регіони міграції біженців з України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема участі України у глобальних міграційних процесах займаються такі українські вчені як Малиновська О. [4], Лук'яненко Д., Столярчук Я., Поручник А. [6], Подра О., Петрушин, Н. [15] та ін. Проте виклики, з якими стикається світова спільнота та Україна зокрема досі є недостатньо дослідженими та висвітленими, оскільки значне збільшення та активізація міграційних потоків з України в умовах воєнної загрози – нове явище та його наслідки ще не визначені в повній мірі.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у аналізі глобальних міграційних процесів та участі у них України.

Для досягнення поставленої мети планується виконати ряд завдань, серед яких: аналіз сучасного стану глобальних міграційних потоків; оцінка участі України у міжнародних міграційних потоках; вивчення обсягів міграції українців закордон через воєнні дії; визначення наслідків міграції українців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення сучасного стану міграційних процесів треба з'ясувати економічний зміст цього терміну. Український науковець Малиновська О. [4, с.9] дає таке визначення: територіальні переміщення людей, які пов'язані з перетином певних кордонів: адміністративних чи державних. Інший вітчизняний науковець Римаренко Ю. [5, с.153] так трактує

це поняття: переміщення людей (мігрантів) через кордони тих або інших територій зі зміною місця проживання назавжди або на тривалий час. Колектив авторів Лук'яненко Д., Поручник А., Столярчук Я. [6] зосереджуються на понятті міжнародної трудової міграції – обумовлене економічними причинами міжкраїнове переміщення працездатного населення в пошуках ліпших умов життя, працевлаштування та самореалізації.

Чинні Рекомендації ООН зі статистики міжнародної міграції визначають термін «міжнародний мігрант» як будь-яку особу, яка змінила країну свого звичайного проживання, розрізняючи «короткострокових мігрантів» (ті, хто змінив країну свого звичайного проживання принаймні на три місяці, але менше ніж на один рік) і «довгострокових мігрантів» (ті, хто змінив країну свого звичайного проживання принаймні на один рік). Однак не всі країни використовують це визначення на практиці [7]. Деякі країни використовують різні критерії для ідентифікації міжнародних мігрантів, наприклад, застосовуючи різні мінімальні терміни проживання. Відмінності в концепціях і визначеннях, а також методологіях збору даних між країнами перешкоджають повній порівняльності національної статистики про міжнародних мігрантів. Наразі триває перегляд рекомендацій Організації Об'єднаних Націй, як зазначено у текстовому полі вище.

Департамент по економічним та соціальним питанням при ООН (DESA) проводить оцінки кількості міжнародних мігрантів у всьому світі. Нижче наведена статистика спирається на оцінки цієї установи, які базуються на даних, наданих державами.

Приблизна кількість міжнародних мігрантів зросла за останні 50 років. У 2020 р. майже 281 млн. людей проживали в країні, відмінній від країни їх народження, або приблизно на 128 млн. більше, ніж 30 років тому, у 1990 р. (153 млн.), і втричі більше, ніж оцінюється в 1970 р. (84 млн.) (рис. 1.). Частка міжнародних мігрантів у загальному населенні світу також зросла, але лише поступово [8].

Переважає більшість людей живе в країні, в якій вони народилися. Вплив COVID-19 на глобальну популяцію міжнародних мігрантів дещо важко оцінити, однією з причин цього є те, що останні доступні дані станом на середину 2020 року [9] на досить ранній стадії

пандемії. При цьому, за оцінками, COVID-19, можливо, зменшив зростання кількості міжнародних мігрантів приблизно на два мільйони. Іншими словами, якби не було COVID-19,

кількість міжнародних мігрантів у 2020 році, ймовірно, становила б близько 283 мільйонів [10].

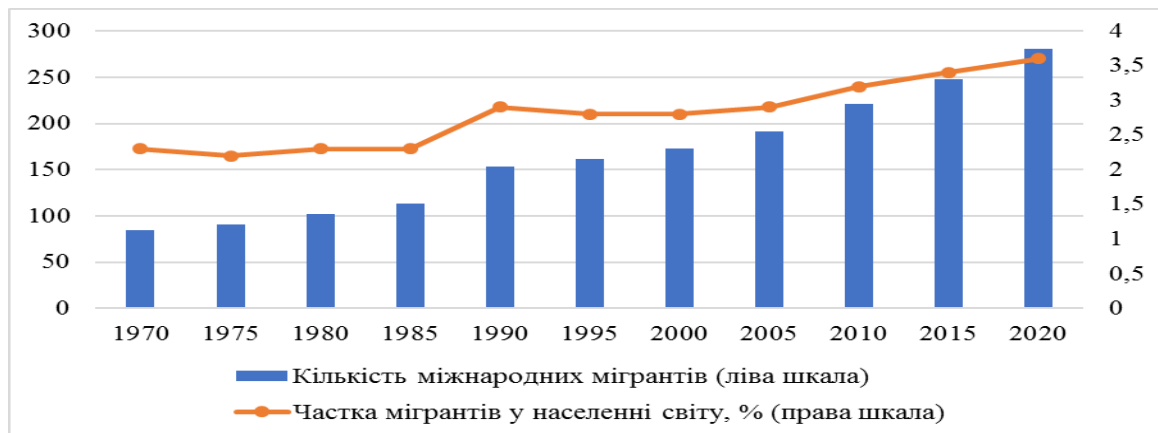

Рис. 1. Кількість міжнародних мігрантів (млн осіб) та їх частка у загальному населенні світу (%), 1970–2020 рр

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

Коли ООН розглядає напрями переміщення міжнародних мігрантів, Європа є найбільшим місцем призначення для міжнародних мігрантів з загальної кількості (87 млн. мігрантів – 30,9% з загальної кількості мігрантів). Другою за призначенням є Азія (86 млн. міжнародних мігрантів - 30,5%) [8]. Північна Америка є місцем призначення для 59 млн. міжнародних мігрантів (20,9%), за нею йде Африка з 25 млн. мігрантів (9%). За останні 15 років кількість міжнародних мігрантів у Ла-

тинській Америці та Карибському басейні зростає більш ніж вдвічі з приблизно 7 млн. до 15 млн., що робить цей регіон з найвищими темпами зростання міжнародних мігрантів і місцем призначення для 5,3% всіх міжнародних мігрантів. Близько 9 млн. міжнародних мігрантів проживають в Океанії, або близько 3,3% всіх мігрантів. Зростання кількості міжнародних мігрантів, які проживають у кожному регіоні між 2005 і 2020 роками, показано на рис. 2.

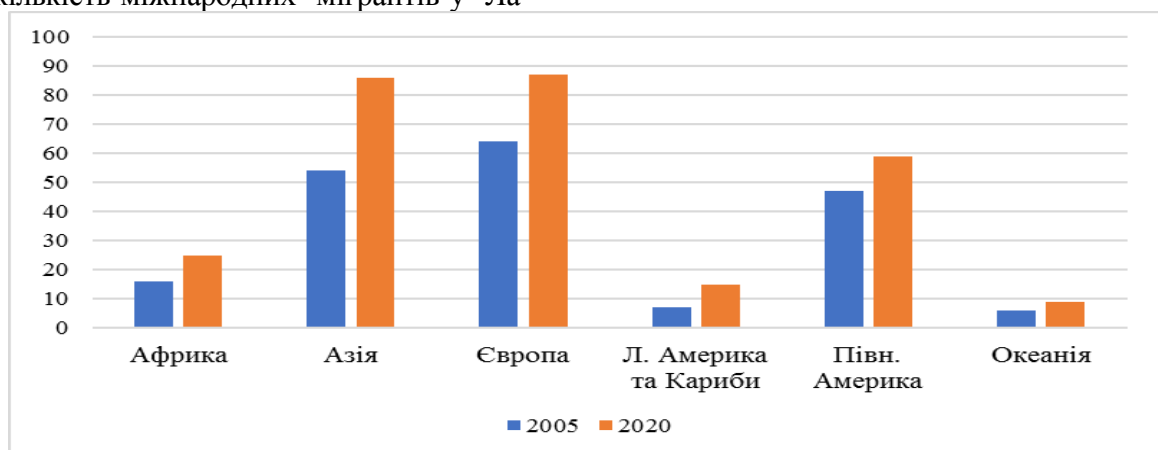

Рис. 2. Міжнародні мігранти за місцем призначення, 2005–2020 рр., млн осіб
Джерело: побудовано авторами на основі [10]

У гендерному розрізі, зараз у всьому світі більше чоловіків, ніж жінок серед міжнародних мігрантів і за останні 20 років цей розрив збільшився. У 2000 р. поділ між чоловіками і жінками становив від 50,6% до

49,4% (або 88 млн. чоловіків-мігрантів і 86 млн. жінок-мігрантів). У 2020 р. цей розподіл становить 51,9% до 48,0% із 146 млн. чоловіків-мігрантів і 135 млн. жінок-мігрантів. (рис. 3).

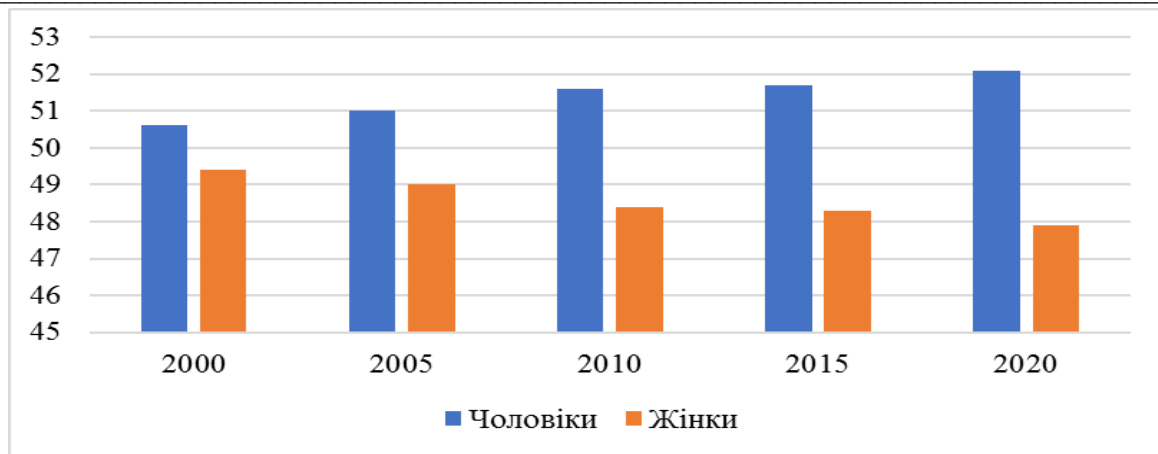

Рис. 3. Розподіл міжнародних мігрантів за статтю, 2000-2020 рр

Джерело: [10]

Якщо ж розглядати лише Україну, як державу, з якої виїжджають, то статистика за останні 3 роки (2019–2021 рр.) свідчить про суттєве збільшення емігрантів. Що може стати причиною серйозних проблем у вигляді скорочення населення, відсутності робочої та висококваліфікованої сили, а також зниження економічних, демографічних та політичних показників [11].

Україна є одним з найпотужніших донорів робочої сили в Європі. Невисокий (за європейськими стандартами) рівень заробітної плати і обмежені можливості зайнятості із задовільними умовами та оплатою праці обумовлюють виїзд частини працездатного населення з України, перш за все з метою працевлаштування. Власне, так звані економічні міграції, зокрема, трудові, є найпоширенішими в світі та панівними в Україні. Вони формуються під впливом різних чинників, розрізняються за складом та масшта-

бами, але мають і спільні риси: головним поштовхом є можливість більше заробляти або отримати кращі можливості для реалізації свого потенціалу, рух спрямований до країн з вищим рівнем життя, лише невелика частина трудових мігрантів, які знайшли прийнятне місце роботи в новій країні, повертаються на батьківщину [12].

З другої половини ХХ ст. закладалися передумови формування значного еміграційного потенціалу та чинники перетворення України на країну-експортера трудових ресурсів. Серед таких – високий професійний рівень та готовність до зміни місця проживання молодих фахівців, зростаючий запит на покращення умов життя та праці в умовах обмеження вільного переміщення [13]. Попри здобуту державну незалежність, нова хвиля міграції українців зберегла масовий характер, притаманний попереднім. Загальний стан відтоку населення з України, наведено на рис. 4.

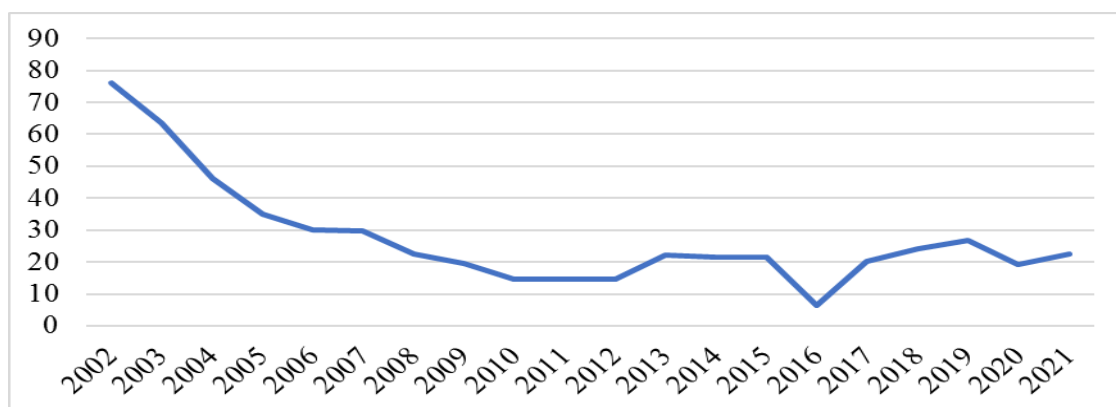

Рис. 4. Кількість вибулих міждержавних мігрантів (2002–2021 рр.), тис. осіб

Джерело: [14]

Як бачимо, найбільш піковими у плані відтоку населення були перші роки незалежності. Найбільша хвиля еміграції в Україні спостерігалася на початку 90-х років ХХ століття і була пов'язана із розпадом СРСР, економічною та політичною нестабільністю. Однак, масовий відтік висококваліфікованих спеціалістів, тобто інтелектуальна міграція, є загрозою соціально-економічному та інтелектуально-інноваційному розвитку країни, вимагає розробки та впровадження дієвих заходів, реалізація яких забезпечила б формування висококваліфікованих наукових кадрів, нагромадження інтелектуального капіталу, і як наслідок, підвищення науково-технічного потенціалу країни, як одного із ін-

струментів забезпечення конкурентних переваг, економічного та соціального прогресу в умовах розвитку та поширення цифрової економіки [15].

Повноти картині додають дані про міграційний приріст населення України (рис. 5)

Від 2014 р. спостерігається збільшення масштабів трудової міграції під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх економічних та соціо-політичних чинників. Серед зовнішніх чинників найвагомішими є зростання попиту на українську робочу силу в ряді країн ЄС, передусім Польщі, Чехії та Словаччини) через процес демографічного старіння та відтік своєї робочої сили до більш заможних країн, відповідне спрощення процедур та зміна умов працевлаштування українців.

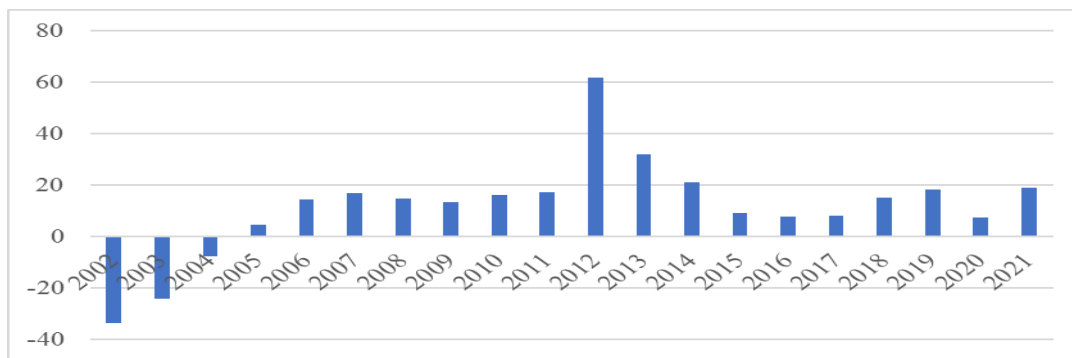

Рис. 5. Сальдо міграції України (1990–2019), тис. осіб [15]

Джерело: [15]

Основними внутрішніми причинами активізації зовнішніх трудових міграцій є економічні негаразди. Орієнтація на модель економіки з дешевою робочою силою, трактування низьких зарплат як головної конкурентної переваги України зберігається упродовж дуже тривалого періоду, і вплив низьких зарплат на мотивацію трудових міграцій є постійним. Однак останніми роками відбулося падіння курсу національної валюти по відношенню до долара та євро (навіть за паритетом купівельної спроможності) та зросло відставання українських зарплат від європейських. Одним з чинників зовнішньої міграції визначається виїзд за кордон чоловіків з метою ухилитися від призиву до армії [16].

Українські трудові мігранти, які переїжджають до ЄС, можуть бути мотивовані різними факторами – поліпшенням рівня життя, вищою заробітною платою або економічними потребами, що тривають у рідній

країні. Близькість до ЄС, звичайно, також відіграє роль у виборі призначення. Україна має сухопутні кордони із чотирма державами-членами ЄС – Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією. Внаслідок цього українцям відкрито широкий вибір транс-кордонних транспортних сполучень – від недорогих авіарейсів до маршрутних автобусів. Проте саме сухопутний кордон між Україною та Шенгенською зоною залишається головною брамою для українських трудових мігрантів; вона відома своїм високим ступенем завантаженості та неякісним станом [17].

Війна Росії проти України стала причиною найбільшої міграції у Європі в останні роки. У пошуках безпеки та захисту від військової агресії РФ від початку війни, за даними ООН, з України виїхало близько 5 мільйонів біженців. Всередині України налічується майже 7,5 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Така численна міграція не

може не вплинути як на економіку європейських країн загалом, так і на ринок праці зокрема.

Згідно з дослідженням Інституту економіки та прогнозування НАН України [18], розгортання воєнних дій змусили значну частину населення покинути своє постійне місце проживання: 22% змінили місце проживання в межах України, зокрема, серед населення віком 18–24 та 25–34 роки – відповідно 36% та 34%, за кордон змушені були виїхати 6% населення України [19]. За оцінками агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), уже п'ять мільйонів українців перетнули міжнародні кордони з України. Станом на середину березня біженцями в Україні щоденно ставали 70 тисяч дітей. За даними Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), це означає, що щохвилини з країни тікали 55 дітей, тобто майже одна дитина щосекунди [20]. Достеменно оцінка розподілу вимушених мігрантів з України між країнами наразі неможлива, оскільки мігранти змінюють свої плани та країну призначення, іноді навіть не реєструючись для тимчасового захисту, а використовують право перебування в країнах ЄС протягом 90 днів без реєстрації.

Іншим соціальним і гуманітарним викликом розподілові наявної та потенційної робочої сили є внутрішнє переміщення. Скажімо, за оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ), за перший місяць війни, внутрішньо переміщеними особами в Україні стало 6,48 млн людей, серед яких суттєвою є частка найбільш соціально вразливих груп [21]. Зважаючи на тривалість воєнних дій, ці цифри не остаточні, однак затягування у часі збільшує ймовірність того, що вимушено переселені особи за умов втрати власного житла змінять місце проживання й шукатимуть постійне житло та місце працевлаштування. Все це призведе до зміни структури попиту та пропозиції робочої сили, що є новим викликом повоєнного ринку праці.

Через звуження поля прикладання праці й у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості та доходів населення, що працює. Дослідження соціологічної групи «Рейтинг» демонструє, що станом на 6 квітня поточного року серед українців, які мали роботу до війни, лише

29% працювали у звичному режимі, 26% працювали віддалено чи частково, 3% працювали на новій роботі, 41% не працювали взагалі. [22].

Закордонні компанії ще до початку війни охоче запрошували на роботу українських трудових мігрантів. Як показують дослідження ggs.ua, найбільшим попитом у європейських роботодавців користувалися українські ІТ-спеціалісти. Шукали також менеджерів із продажів, фахівців зі сфери будівництва та промисловості, медицини та фармацевтики, працівників сільського господарства, складських робітників, зварювальників та слюсарів, водіїв. Після зняття карантинних обмежень з'явився дефіцит кадрів у сфері послуг, зокрема, у готелях та ресторанах.

Проте українські біженці навряд чи повністю компенсують кадровий дефіцит у цих професійних галузях, адже структура пропозицій роботи для іноземних пошукачів не відповідає портрету спеціалістів, що виїхали за кордон. Наприклад, найбільше українських біженців, згідно з даними ООН, переїхало до Польщі (59,7%). Прихисток у цій країні шукають понад 2,8 мільйона осіб. Близько 90% українців, які виїхали за кордон, – це жінки і діти. Чоловіки переважно залишаються в Україні, адже під час воєнного стану існує заборона виїзду за кордон чоловіків у віці від 18 до 60 років (за незначними винятками для деяких категорій) [23].

Висновки. Зазначені міграційні процеси свідчать, що значний вплив мігрантів з України може привести до наступних проблем в українському суспільстві та економіці.

По-перше, це може вплинути на зниження внутрішнього попиту. Зі звіту Міжнародної організації з міграції, опублікованого на початку квітня 2022 р., випливає, що доходи українських внутрішніх переселенців скоротилися втричі, порівняно з довоєнними (а третина переселених сімей повністю втратила джерела доходів). Але й ті, хто нікуди не переселилися, також постраждали – їхні прибутки в середньому скоротилися вдвічі (п'ята частина залишилася без доходів). Це означає, що прибутки всіх українців скоротилися більш ніж удвічі. Додавши до цього зміну споживчих переваг (люди економлять,

але перераховують для армії та волонтерів), отримуємо падіння внутрішнього попиту на традиційні товари та послуги щонайменше втричі.

По-друге, кількість мігрантів, що вже не повернуться на батьківщину неможливо передбачити. Понад 25% дітей та 20% дорослих жінок до 60 років залишили Україну за перші 2 місяці війни. І хоча, певна частина з цих мігрантів вже повернулася в Україну, деяка кількість, яку неможливо спрогнозувати, залишиться на постійне місце перебування в Європі. Таким чином, до нового навчального року ми ризикуємо втратити за кордоном понад 10% українських школярів. Це призведе до зниження навантаження вчителів та викладачів вищих навчальних закладів та згенерує нових безробітних.

Ще однією проблемою еміграції є «відтік мозку»: багато компаній евакуювали свій персонал за кордон. У цьому особливо досягли успіху ІТ-компанії, які в останні роки заробляли величезний експортний виторг для України. За ними також поїдуть їх родини, що погіршить перші дві проблеми.

Зазначені проблеми можуть призвести до значних демографічних втрат, а згодом і до економічного спаду. З одного боку, можливість, яку надає Європа для українців – це можливість зберегти життя людей. З іншого – це можливість працевлаштування. Із досвіду попередніх міграційних хвиль до Європи можна висловити певні припущення щодо мігрантів з України. Найімовірніше, буде попит на осіб із належним рівнем професійно-кваліфікаційної підготовки, з сучасним рівнем володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, з обов'язковим знанням щонайменше двох іноземних мов (англійської та мови країни проживання), адаптовані й толерантні до культури країни-реципієнта. Переваги матимуть також освітні мігранти, які здобуватимуть першу чи другу освіту за кордоном з можливістю подальшого працевлаштування. Для іншої частини мігрантів імовірно зниження професійного статусу і значні труднощі пошуку легального робочого місця [18].

Для подолання негативного впливу на економіку країни важливим є забезпечення робочими місцями та можливостей гідної зайнятості для тих, хто залишився в країні та

тих, хто бажає все ж таки повернутися на батьківщину. Це вже наразі потребує формулювання основних принципів і напрямів оновленої політики зайнятості повоєнної економіки, яка має включати три основні напрями. Перший має орієнтуватися на екстрене забезпечення зайнятості й доходів за умов стабілізації безпеки і соціогуманітарної стабільності для груп осіб, які постраждали від війни. Другий напрям має передбачати створення умов щодо відновлення і реінтеграції місцевої економіки громад-господарів. І останній напрям створення й розвитку робочих місць має базуватися на принципах концепції гідної праці та передбачати розбудову інституційної спроможності ринку праці й соціального діалогу на національному рівні

У період воєнних дій і в часи повоєнного відновлення заходи державної політики у сфері збереження й використання людського капіталу мають бути максимально ефективними. Важливим для залучення робочої сили в поле зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення залишається забезпечення мобільності робочої сили, що визначає рівень адаптивності до змін умов прикладання праці та сприяє задоволенню потреб підприємств у робочій силі.

Література

1. Friedman, T. Thank You for Being Late: An Optimist's Guide to Thriving in the Age of Accelerations: Farrar, Straus and Giroux, New York, 2016.
2. Schwab, K. The Global Competitiveness Report 2018: World Economic Forum. 2018. URL: www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf.
3. Mauldin, J. The age of change is coming, and these tech trends will drive economic growth: Forbes. URL: www.forbes.com/sites/johnmauldin/2018/08/29/the-age-of-change-is-comingand-these-tech-trends-will-drive-the-next-decades-economic-growth/#6e78467131fd.
4. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2004. 236 с.
5. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія практика: *Енциклопедія* / упоряд. Ю. І. Римаренко; за ред. Ю. Римаренка. К.: Довіра, 1998. 912 с.
6. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Столярчук Я.М. Міжнародна економіка: підручник. К.: КНЕУ, 2014. 762 с.
7. Recommendations on Statistics of International Migration: Revision 1. United Nations Department of

- Economic and Social Affairs (UN DESA). 1998. New York. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf. International Migrant Stock 2020. UN DESA. 2021. New York. URL: www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock
8. International Migrant Stock 2020 Documentation. UN DESA, 2021. New York. URL: www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migrant_stock_documentation.pdf
9. International Migration 2020 Highlights. UN DESA. 2021. New York. URL: www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migration_highlights.pdf
10. Шкурят М.Є., Горелова Д.В. Аналіз причин та наслідків трудової міграції для країн-реципієнтів. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1(41). С. 134-142. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.13>
11. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2018. 396 с. URL: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf
12. Курбет О.П. Міжнародна трудова міграція в незалежній Україні: риси та особливості. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2020. № 20 20/53. С. 362-386. <https://doi.org/10.15407/ingedu2020.53.362>
13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. Подра, О., Петрушин, Н. Міграційні процеси в Україні: обсяги, причини, наслідки. *Економічний аналіз*. 2021. 31(3). С. 52-59. doi:<http://dx.doi.org/10.35774/econa2021.03.052>
15. Drbohlav D., Jaroszewicz M. Ukrainian Migration in Times of Crisis. 2016. Prague: Charles University.
16. Дубенко Л., Кравчук П. Украинская трудовая миграция в ЕС: Состояние дел, проблемы и решения. URL: <https://www.pragueprocess.eu/ru/resources/repository/33-reports/288-ukrainian-labour-migration-to-the-eu-ru>
17. Мобільність робочої сили України в умовах воєнної економіки. *Інститут економіки та прогнозування НАН України*, 2022. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9009>
18. Gradus Research, 2022. Настрої українців та дії під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/203/GradusResearch_Report_KSE_citizens_13042022.pdf
19. ООН, 2022. Новини про роботу ООН в Україні за 15 березня 2022. URL: <https://ukraine.un.org/uk/174938-novyny-pro-robotu-oon-v-ukrayini-za-15-bereznya-2022>
20. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). *Моніторинг Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/wp->

<content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>

21. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни. *Соціологічна група «Рейтинг»* URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v_press.pdf

22. Українські біженці – не трудові мігранти. Як їм знайти роботу за кордоном? URL: <https://horodok.city/articles/201078/ukrainski-bizhenci-ne-trudovi-migranti-yak-im-znajti-robotu-za-kordonom>

References

1. Friedman, T. (2016). Thank You for Being Late: An Optimist's Guide to Thriving in the Age of Accelerations. Farrar, Straus and Giroux, New York.
2. Schwab, K. (2018). The Global Competitiveness Report 2018. World Economic Forum. Retrieved from <https://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>
3. Mauldin, J. (2018). The age of change is coming, and these tech trends will drive economic growth *Forbes*. Retrieved from www.forbes.com/sites/johnmauldin/2018/08/29/the-age-of-change-is-comingand-these-tech-trends-will-drive-the-next-decades-economic-growth/#6e78467131fd.
4. Malynovska, O.A. (2004). *Mihranty, mihratsiia ta Ukrainska derzhava: analiz upravlinnia zovnishnimy mihratsiiamy*. Kyiv: Vydavnytstvo NADU.
5. Rymarenko, Yu. (Ed.). (1998). *Mihratsiiny protsesy v suchasnomu sviti: svitovyi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry: Poniatiynyi aparat, kontseptualni pidkhody, teoriia praktyka*. Entsyklopediia. Kyiv: Dovira.
6. Lukianenko, D.H. Poruchnyk, A.M., & Stoliarchuk, Ya.M. (2014). *Mizhнародna ekonomika*. Kyiv: KNEU.
7. UN DESA (1998). Recommendations on Statistics of International Migration: Revision 1. Retrieved from https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf.
8. UN DESA (2021a) International Migrant Stock 2020. Retrieved from www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock
9. UN DESA (2021). International Migrant Stock 2020 Documentation. Retrieved from www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migrant_stock_documentation.pdf.
10. Shkurat, M.Ye., & Horelova, D.V. (2021). Аналіз причин та наслідків трудової міграції для країн-реципієнтів. *Економіка і orhanizatsiia upravlinnia*, Issue 1(41), 134-142. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.13>
11. *Ukrainske suspilstvo: mihratsiynny vymir*. Nats. Dopovid. (2018). Kyiv: Instytut demohrafiia ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. Retrieved from https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

12. Kurbet, O.P. (2020). Mizhnarodna trudova mihratsiia V nezalezhniy Ukraini: rysy ta osoblyvosti. Istorii narodnoho gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy. (20), 20/53, 362-386. <https://doi.org/10.15407/ingedu2020.53.362>
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Podra, O., & Petryshyn, N. (2021). Mihnatsiyni protsesy v Ukraini: obsiahy, prychny, naslidky. Ekonomichnyy analiz, Issue 31(3), 52-59
15. Drbohlav, D. & Jaroszewicz, M. (2016). Ukrainian Migration in Times of Crisis. Prague: Charles University
16. Dubenko, L., & Kravchuk, P. (2021). Ukrain-skaya trudovaya migratsiya v ES: Sostoyaniya del, problem i resheniya. Retrieved from <https://www.pragueprocess.eu/ru/resources/repository/33-reports/288-ukrainian-labour-migration-to-the-eu-ru>
17. Mobilnist robochoi syly Ukrainy v umovakh voiennoi ekonomiky. Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy (2022). Retrieved from <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9009>
18. Gradus Research (2022). Nastroi Ukraintsv ta dii pid chas povnomasshtabnoi viyny Rosii z Ukrainoiu. Retrieved from https://gradus.app/documents/203/GradusResearch_Report_KSE_citizens_13042022.pdf
19. OON, 2022. Novyny pro robotu OON v Ukraini za 15 bereznia 2022. Retrieved from <https://ukraine.un.org/uk/174938-novyny-pro-robotu-oon-v-ukrayini-za-15-bereznia-2022>
20. Monitorynh Cedoss. Vymushena mihratsiia i vinya v Ukraini (24 liutoho – 24 bereznia 2022). Retrieved from <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>
21. Shoste zahalnonatsionalne opytuvannya: adaptatsiia Ukraintsv do umov viyny. Sotsiolohichna hrupa «Reytynh». (2022). Retrieved from https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v_press.pdf
22. Ukrainski bizhentsi – ne trudovi mihranty. Yak yim znayty robotu za kordonom? (2022). Retrieved from <https://horodok.city/articles/201078/ukrainski-bizhenci-ne-trudovi-migranti-yak-im-znajti-robotu-za-kordonom>

PARTICIPATION OF UKRAINE IN GLOBAL MIGRATION PROCESSES

M. Ye. Shkurat, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Vasyl Stus Donetsk National University
A. O. Vizniuk, Vasyl Stus Donetsk National University

Methods. In the course of study, a set of general scientific and specific methods was used: dialectical method of scientific knowledge – to determine migration processes in global systemic transformation processes; method of systems analysis – to determine the consequences of migration of Ukrainian citizens; the method of comparison and grouping – to assess the level of migration flows; graphical method – to visualize the volume of migration on a global and national scale.

Results. Certain migration processes indicate that a significant outflow of migrants from Ukraine can lead to problems in Ukrainian society and economy. To overcome the negative impact on the country's economy, it is important to provide jobs and decent employment opportunities for those who remain in the country and those who still want to return home. During hostilities and post-war reconstruction, public policy measures in the field of conservation and use of human capital must be as effective as possible. Ensuring labor mobility remains important for attracting labor to the field of employment in wartime and the period of economic recovery, which determines the level of adaptability to changes in working conditions and helps to meet the needs of enterprises in the labor force.

Novelty. The analysis of the current state of global migration flows was carried out, there was determined the participation of Ukraine in international migration flows, as well as the volume of migration of Ukrainians abroad due to military operations, and the consequences of the migration of Ukrainians.

Practical value lies in the possibility of using the results of the study of migration processes and the consequences of these processes for Ukraine when formulating the main principles and directions of the updated employment policy of the post-war economy.

Keywords: migration, migration flows, forced migrants, martial law, labor market.

Надійшла до редакції 25.05.22 р.